

volgen, zal de belangstelling voor zijn werk door deze heruitgave waarschijnlijk weer toenemen.

Simone Wijna

Y. M. I. Greuter-Vreeburg, ed., *Deliberatiën van den Raad van State over het Burgerlijk Wetboek (1816), 6 juli 1818-31 augustus 1818* (Werken der Stichting tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandse recht XXIV, Bronnen van de Nederlandse codificatie sinds 1798 VIII; Amhem: Stichting tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandse recht, 1996, xxiv + 160 blz., f37,50, ISBN 90 800512 3 3).

Het proces van rechtscodificatie in Nederland is een boeiend fenomeen. Het heeft politieke, intellectuele en culturele aspecten. Gesystematiseerd recht in wetboeken neergelegd, geldend voor alle burgers betekende meer rechtsgelijkheid en rechtseenheid ten opzichte van de voorgaande tijd waarin het recht slechts lokaal of regionaal gold. De codificators dienden allerlei juridisch-dogmatische beslissingen te nemen om een rationele systematiek te bereiken. Wat moest, bij voorbeeld, met het subsidiair geldende Romeinse recht gebeuren? Zou men het Groningse bekleemrecht handhaven?

Over de directe totstandkoming van het Burgerlijk Wetboek (BW) van 1838 hebben tijdgenoten al bronnenuitgaven verzorgd (J. C. Voorduyn, e. a.). Dat er vóór het ontwerp-1820 al veel voorbereidend codificatie werk was verzet, bleef niet geheel onopgemerkt, maar van systematische bestudering van de archivalia der opeenvolgende codificatiecommissies sinds 1798 is geen sprake geweest. Mr. Henri Aa had zich voorgenomen er een proefschrift aan te wijden (bij prof. mr. L. J. van Apeldoorn te Amsterdam), maar zijn vroegtijdige dood in 1962 heeft dat voornemen verijdeld. Sindsdien is op zijn voorwerk voortgebouwd in een wetenschappelijk 'project' onder leiding van prof. mr. J. Th. de Smidt. De resultaten zijn neergelegd in enkele proefschriften en in een serie 'Bronnen van de Nederlandse codificatie sinds 1798' (BNC) waarvan het hier aangekondigde deel het achtste is.

De directe aanleiding tot het overleg in de Raad van State was de samenvoeging van het bevrijde Nederland met 'België', waar de Code civil (of Code Napoléon) geldend recht was. In Nederland had de Koning last gegeven een oorspronkelijk Nederlands wetboek te ontwerpen ter vervanging van diezelfde, pas sinds de inlijving geldende, Code (zie *BMGN*, CV (1989) 650). Het resultaat was een ontwerp-wetboek dat in 1816 aan een groep Zuidnederlandse juristen was voorgelegd. Zij waren over dat ontwerp, vervaardigd door prof. Kemper en de mrs. Reuvens en Bijleveld, niet erg te spreken. De vorst zette echter door en het zogenaamde ontwerp-Kemper voor een nieuw BW werd in de Raad van State besproken, dat wil zeggen: men delibereerde niet artikelsgewijs maar naar aanleiding van 'vraagpunten', 57 in totaal. De persoonlijke aantekeningen die Minister van Justitie, C. F. van Maanen er van hield, zijn de basis voor de editie van deze belangrijke beraadslagingen welke ertoe leidden dat Kemper het ontwerp-1816 omwerkte tot een nieuw concept-wetboek dat in 1820 aan de Staten-Generaal werd aangeboden.

Het is boeiende lectuur. Al direct komt een constitutionele complicatie naar voren. De 'Belg' Raoux stelde hardop de vraag waarom de Koning eigenmachtig had beslist dat niet de Code civil zou blijven gelden, zonder op dat prealabele punt eerst de Raad van State te horen! Aan de orde kwamen voorts vraagpunten zoals de meerderjarigheidsgrens, toelating van de echtscheiding (en onder welke condities), handhaving van de weeskamers, de verhouding tussen kerk en staat, enzovoort. De tekst is zorgvuldig uitgegeven, geannoteerd en van indices voorzien.

Maar wat is er nu nieuw aan? Sinds de mede door mij verzorgde uitgaven in de serie BNC en mijn dissertatie wordt de uitwendige geschiedenis van de codificatiepogingen dapper herhaald. Dat is tot daar aan toe. Zonder vermelding van voorgangers behoort dat echter niet te gebeuren. Op diverse der vraagpunten uit deze *Deliberatiën* ben ik in mijn proefschrift uitvoerig ingegaan (245-252). Mevrouw Vreeburg verwijst daar niet naar. Zij onthoudt aldus de gebruiker relevante informatie. Dat is incorrect en onbillijk. Ook in de wetenschapsbeoefening behoort te gelden *suum cuique tribuere*.

A. H. Huussen jr.

J. P. Heinrich, *Particuliere reclassering en overheid in Nederland sinds 1823* (Dissertatie Groningen 1996; Arnhem: Gouda Quint, [1996], 381 blz., f75,-, ISBN 90 387 0430 5).

Wat betreft de geschiedenis van de reclassering vertoont Nederland internationaal gezien een afwijkend beeld. De staat straffe wetsovertreders, maar particulieren zorgden voor hulp en steun. In het boek van Heinrich wordt de historie hiervan behandeld, de verhouding tussen overheid en reclassering.

Het grootste deel van de negentiende eeuw had de overheid slechts te maken met het 'Geenootschap', dat met celbezoek en onderwijs gevangenen tot betere mensen wilde maken en ex-gevangenen wilde steunen. De overheid wenste en kon toen de reclassering nog niet haar wil opleggen. De reclassering werd pas vanaf 1905 gesubsidieerd. Dit ging grote gevolgen krijgen voor de onderlinge verhouding, want wie betaalt wil zeggenschap krijgen.

Van het boek is ongeveer vier vijfde deel gewijd aan de tweede helft van de onderzochte 170 jaar, de twintigste eeuw. We zien daarin een enigszins abrupte professionalisering optreden — in de jaren vijftig en zestig — en een geleidelijke centralisering en stroomlijning van de organisatie en veranderingen in het takenpakket. Wat dit laatste betreft, de reclassering ging na de Eerste Wereldoorlog op grote schaal de rechter voorlichten, en de afgelopen tien jaar is zij uitvoerder van taakstraffen geworden. Wat ondanks alle beweging niet veranderde is het particuliere karakter van de reclassering. Het aardige van Heinrichs studie is dat hij laat zien dat dit particulier blijven mogelijk is geweest op grond van wisselende rechtvaardigingen. In de negentiende eeuw kon de reclassering particulier blijven vanwege het eigen initiatief en vooral ook de eigen financiering. Daarna leverde de levensbeschouwing van de diverse verzuilde reclasseringsverenigingen de rechtvaardigingsgrond. Vanaf de jaren zestig werd deze grond aangetast door secularisering en ontzuiling, maar kon zelfstandigheid verdedigd worden met het nieuwe professionele karakter. In de jaren tachtig en negentig gingen de begrippen dereguleren en 'sturen op afstand' die rol overnemen.

De nu definitief beslechte ideologische twisten over doelstelling en loyaliteit van de reclassering, die vooral in de jaren zeventig hoog opliepen, hebben vele meters aan de reclasseringsarchieven toegevoegd. In de jaren tachtig is door het departement van justitie met het bezuinigingsmes in de hand nogal hardhandig orde op zaken gesteld. In de huidige tijd is de reclassering haar drang tot wereldverbetering kwijt en concentreert zij zich op individuele hulp en dienstverlening aan justitie. Justitie is op haar beurt meer oog gaan krijgen voor speciale preventie, in het bijzonder door middel van niet-vrijheidsbenemende taakstraffen. De reclassering zorgt voor de uitvoering daarvan. Aldus heeft het verhaal dat Heinrich ons vertelt een goed einde gekregen, want in de onderlinge relatie is weer een zekere harmonie teruggekomen.

Met dit boek is een grondige en verantwoorde bijdrage geleverd aan de recente strafrechts-